

LŐKÖS ZOLTÁN

A szentmihályteleki véres nap

Vörös határ a szentmihályteleki. Paprikaföldek dús termése festi pirosra, a szüret után pedig az ereszek alján s magasra tornyozott kocsikoj tűzelnek messziről az égőpiros csövek. Olyan a színük, mint a vér. Talán a dolgozó parasztok sok múltbeli törődése, véres verejtéke piroslik benne.

Most harmincöt éve is parasztok vére buggyant melegpirosan a szentmihályteleki utcán. Az urak rendőrsége fakasztotta: ötven rendőr sortüzétől tört elő a vér. Paprikapirosan. A paprikáért, az életért.

Mert itt az élet: a paprika. Hosszú évtizedek óta ez nyújtja a legjelentősebb jövedelmi forrást a szentmihályteleki dolgozó parasztságnak. Küzdelmes múltat idéz a szegedi paprika világhírve. Ebbe tartoznak a harmincöt évvel ezelőtti véres események is.

AZ ELŐZMÉNYEK

Hogyan is állt a paprikatermelés helyzete 1919. őszén?

Eddig az időpontig tartott a Haditermény RT. uralma a paprikában, — amint azt Obermayer Ernő Kossúth-díjas tudósunk közli »A magyar paprika áruismereté«-ben. Ez a Haditermény RT. nem volt más, mint a paprikatermelők kiszípolozó szerve. Uralmát a Gyógynövény és Paprika Kirendeltség váltotta fel. Eben gubát cseréltek vele a termelők. A paprikakészleteket zárolták, és csak a Kirendeltség tulajdonába mehetett át. *Az ezzel kapcsolatos, 1919. szeptemberében megjelent rendelet általános felzúdulást keltett a paprikás társadalom soraiban annál is inkább, mert a zár alá vétel ellenére nem történt semmi intézkedés arra, hogy a zárolt paprikát kötelesek is bizonyos idő alatt átvenni. A termelőkre, feldolgozókra és kereskedőkre egyaránt a legnagyobb bizonytalanság köszöntött ezzel, hiszen a paprikában munkájuk, megélhetésük, vagyonuk feküdt. Ehhez járult még ráadásul a paprika rendkívül alacsony átvételi ára. November 26-án Szeged kül- és belterületéről összejöttek a városházán a paprikatermelők, és viharos gyűlésen tiltakoztak a kormány paprikarendelete ellen. Kijelentették, hogy a rendeletet nem hajlandók végrehajtani.*

Ilyen előzmények után következett be a szentmihályteleki véres nap 1919. november 28-án.

RENDŐRSORTÚZ, VÉRONTÁS, PUSZTÍTÁS

Az egykori lapok közül a »Szegedi Napló«-ban a többi között ezeket olvassuk: »Pénteken este 7 órakor véres ruhájú és összevert arcú emberek álltak hosszú sorban az ügyeletes rendőrtiszti szoba előtt. Huszonhármát hoztak be a rendőrségre (Szentmihálytelekről), és az állítólagos értelmi szerzők után még kutat a rendőrség.«

Dehát mi történt?

A szentmihálytelekiek megelégtették, hogy a háború alatti paprikázárlat annyira megkárosította őket, és ellenálltak a rekvirálásnak. Megmozdult erre az urak elnyomó gépezete. Tirts csendőrőrnagy, rendőrfőnök utasította Potytyondi Miklós rendőrkapitányt, hogy erős karhatalommal meneteljen ki Szentmihálytelekre, és hajtsa végre a miniszteri rendeletet.

S elindult ötven rendőr.

Hogy mit műveltek, az legmegdöbbenőbbben annak a küldöttségnek a szavaiból derül ki, amely másnap felkereste Somogyi Szilveszter polgármestert, hogy kérje a letartóztatottak szabadonengedését. Tiltakozó, panaszos szavuk arról beszélt, hogy a rendőrség sortüzet adott, vért ontott, mert a jogukat követelték. De ez még nem volt elég. Betörték a békés házakba — amint a *A munka* írja —, és ártatlanokat is elhurcoltak. Egy asszony elmondta, hogy az urát tapasztás közben az istállóból vitték el és megverték. A *Délmagyarország* is idéz a panaszokból:

»— Mindent levettek a helyéből!

— A szappanyunkat is széthányták!

— A húgomat is megverték!«

Nem kímélt az urak rendőrsége senkit, semmit. A *Szegedi Napló* írta (1919. november 30.), hogy »Piti Julcsát, aki áldott állapotban van, özv. Savanya Imrénét, Ördögh Andrásné és lányát és másokat botokkal véresre vertek a rendőrök... Lőrinczy Imre ötvenéves gazda négy szúrt sebbel, a felismerhetetlenségig összevert arccal fekszik a városi közkórházban... Ördögh Andrásné öreg kisírt szemű asszony összegörnyedve ül a kórházi padon, és nagy fájdalokról panaszkodik. Úgy verték a rendőrök véresre.« Csak úgy ömlött az elkeseredés: »Nem is lehetett szólni — panaszolták —, csak löttek, és nekünk jöttek szuronnal, és nagyon sok vér elfolyt a malom előtt.«

BIZALMAS JELENTÉSEK

A Szegedi Városi Levéltár őrzi a rendőri és polgármesteri jelentéseket, amelyek saját maguk tanúskodnak a nép ellenségeinek terrorjáról. Ezek közül az eddig ismeretlen, feltáratlan anyagokból való Pottyondi rendőrkapitány hivatalos jelentése a kerületi rendőrfőkapitányságra. Ebben szó szerint a következőket írja:

»Jelentem, hogy f. hó 28-án körülbelül 9 óra tájban délelőtt megérkeztünk Szentmihálytelekre, ahol a Hajdú-féle kocsmá és a Szántó-féle malom környékén vasvillával, botokkal és ásókkal felkészült tömeget összegyűlve találtam, akik megérkezésünkkel durva szidalmakkal és fenyegetésekkel fogadtak bennünket — mire a közönség közé mentem, őket többször felkértem, hogy menjenek haza, oszóljanak széjjel, de ennek dacára a most már lázadó tömeg nem oszlott fel, hanem az úton felállt rendőröket szidalmazták és fenyegették. Erre sortüzet vezé-

nyeltem, amit a rendőrök élnek kirendelt mintegy 20 főnyi csapala azonnal teljesített — de a rendőröket előzőleg figyelmeztettem, hogy az első lövésre mindjárt az emberekben kárt ne tegyenek, és ezután mintegy 15—20 lövés leadatott, a tüzet azonnal beszünttettem, de a tömeg még mindig nem oszlott, mire elrendeltem, hogy szuronnal, fegyverrel zavarják széjjel. A lövés alkalmával egy ember keze át lett löve — Horváth Antal 66 éves —, mivel Bánfy Sándor II. oszt. rendőrt egy vasvillával le akarta ütni, védelmezéskor lába törött el. 25-en kisebb-nagyobb sérüléseket szenvedtek; valamennyit bekísértük Szegedre s közülük csupán kettő maradt gyógykezelésre a kórházban vissza. A lázadást Szántó Lajos és Szántó József szentmihályteleki lakosok idézték elő. — Pottyondi sk.»

Pottyondi kapitány hidegvérrel lövette a jogukat követelő becsületes embereket, férfiakat, asszonyokat. S azután emberei megindultak a békés otthonok feldúlására. Tizenegy — közte halálossá is vált — sebesülés meg 23 letartóztatás beszél a legvilágosabban arról, hogy a népnek nem lehetett joga. Hiába mentek panaszukkal bárhová.

MIT MOND A POLGÁRMESTER?

Hiába fordultak a város fejéhez, Somogyi Szilveszter polgármesterhez. Kész volt rögtön a szentencia: hazaárulók valamennyien. Panaszukra ugyanis így dörgött a legfőbb »városatya«:

— Maguk indulatos természetűek! Izgatók vannak maguk között! Ez a baj! A bitang izgatókat ki kell selejtezni!... Egyszer már tanuljanak meg engedelmeskedni! Aki nem engedelmeskedik a kormány rendeletének, az nem becsületes magyar ember, az nem magyar ember. (Délmagyarország, 1919. nov. 30.)

A polgármester, a »jó magyar ember« pedig a következőket jelentette ezek után de Tournadre francia városparancsnoknak. Jelentését a Szegedi Városi Levéltár őrzi.

»Városkormányzó Úr!

A Magyar földművelésügyi miniszter úr a paprikatermést zár alá vette és a malmokban lévő paprikát kiadni nem szabad.

A nép, mely az engedelmességtől elszokott, nem akar ebbe bele-nyugodni.

A Szegedhez tartozó Szentmihálytelek külterületén áll a Szánthó-féle paprika malom. E malomnál a múlt napokban nagy izgatottság vett erőt a párszáz főből álló tömegben, a paprika rendelet ellen foglaltak állást. Két rendőr és a miniszter megbízottja megkísérelték a tömeget felvilágosítani. Eredménytelenül, mert a tömeg megtámadta őket, sőt tetteleg is bántalmazta. Erre a rendőrségtől 50 főből álló rendőrszaksz küldetett ki fegyverrel, erre a tömeg ellenállott, mire a rendőrök sortüzet adtak a levegőbe, a tömeg erre se oszlott fel, úgyhogy szurongszegezve kellett azt feloszlatni. Az izgatókat és felgyújtókat a rendőrség letartóztatta s azóta a legnagyobb rend van Szentmihályteleken. Három sérült a kórházba szállított, sérülésük nem életveszélyes.

Erről jelentésemet a Kormányzó Úrnak azzal a véleménnyel teszem meg, hogy a rendőrök eljárását helyesnek tartom, mert a népnek valahára meg kell kezdenie az engedelmességét a Nemzeti Kormány rendelete iránt, ha másként nem eszközölhető, akkor a hatóságnak enyhébb erőszakot okvetlenül használnia kell.

Szeged, 1919. nov. 29. — Somogyi Szilveszter.»

AMI NAGYOBB BŰN, MINT A PARASZTOK LÖVETÉSE

Vajon milyen az erősebb erőszak, ha emberek sebesítéséből, gyilkolásából áll az enyhébb?

S jellemző, hogy Pottyondi rendőrkapitánynak mindezért semmi bánatódása nem esett. Nem sokkal később, december 18-án *A munka* mégis arról ad hírt, hogy Pottyondit felfüggesztették állásából. Talán a sortűz, ártatlan emberek életének veszélyeztetése, asszonyok, gyermekek véresre veretése miatt? Szó sincs róla. Az nem fáj az úrknak. Az újsághír egészen másról beszél. Így szól:

»Pottyondi Miklós rendőrkapitány, aki inkorrekt kifejezéseket használt a francia kormány egy küldöttjével szemben, addig is, míg áthelyezéséről értesítést nem kap, állásától felfüggesztetik.«

Ez volt az úri becsület!

A szentmihályteleki parasztok vére annál vádolóbban kiáltott. Ezt a vádoló hangot azonban a múltban nem hallották meg sem a torony alatt, sem másutt, ahol a nép dolgát kellett volna intézniük.

Ezért pezsdül most jobban a szentmihályteleki paprikások vére, amikor a szabad élet ezer lehetősége tárul fel munkájuk előtt. A harmincöt éves évfordulón ott van kezükben a Hazafias Népfőnt szegedi füzeté. A paprika-terület növeléséről, a paprikával foglalkozók növekvő támogatásáról olvashatnak belőle.

Vérpiros a szegedi paprika! De az új élet tüze pirosodik már benne...

ERTSEY PÉTER

Vasárnapi elégia

*Legszebb nap csak a hétfő!
Kedden már érezted a halált;
Szerdán vérzett a szép fő,
S a csütörtök búcsúzóra várt.*

*Pénteken utólszor neveltél;
Szombatra megrabolt a vér,
S vasárnap óta Te lettél.
A tavasz, nyár, az ősz s a tél.*